

CO JE NOVÉHO V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ?

Aktuální problémy českého školství.

Schválení zákonů č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, zákon o dalším vzdělávání a vyhláška MŠMT ČR č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků přineslo zrychlení procesu rozvoje našeho školství.

1. Kurikulární reforma

V současném období je uplatňován nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty vznikají na dvojí úrovni - státní a školní. Stát zastoupený Ministerstvem školství vydal Rámcové vzdělávací programy (RVP), které stanovují závazný rámec vzdělávání a vymezují standardní vzdělávací obsah pro danou etapu vzdělávání. Každá škola připravuje svůj školní vzdělávací program (ŠVP), který vychází z příslušného RVP a specifikuje vzdělávání na dané škole.

Nyní se pilotně ověřují programy na základních školách a na gymnáziích. Předpokládá se, že všechny základní školy začnou vyučovat podle ŠVP od roku 2007/8, gymnázia asi kolem roku 2010.

Základní důvody a východiska pro tvorbu RVP pro gymnaziální vzdělávání je koncipován především tak, aby vyvažoval množství poznatků, které se žáci ve škole naučí, s jejich schopností tyto poznatky uplatnit, osvojené vědomosti prakticky využívat a rozvíjet potřebné dovednosti. Z tohoto důvodu se koncepce vzdělávání odvíjí od tzv. **klíčových kompetencí**, které zahrnují kompetence v oblasti učení, řešení problému, komunikace, kompetence sociální, interpersonální a občanské. Zásadní změnu přinese pojetí vzdělávacího obsahu. Jádrem tvoří tzv. **očekávané výstupy**, které stanovují úroveň vědomostí a dovedností, ke kterým by měli žáci na konci studia dospět.

Druhou důležitou složkou vzdělávacího obsahu je **učivo**, které by mělo být žákům prostředkem k tomu, aby k očekávaným výstupům dospěli.

Vzdělávací obsah je orientačně rozčleněn do 8 **vzdělávacích oblastí**, které jsou dále členěny do obsahově blízkých vzdělávacích oborů. Tento přístup zdůrazňuje mezioborové přesahy vzdělávacích oborů a může být inspirací při propojování jejich obsahu.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v systému dvojúrovňového vzdělávacího kurikula v České republice vyjadřuje **státní normativ** (standard) **absolventské úrovně vzdělávání na gymnáziích**, které mají splňovat všechny školy.

Druhým stupněm kurikula jsou vlastní kurikulární dokumenty každé školy, tzv. **školní vzdělávací programy**, které posilují autonomii samotných škol. ŠVP prezentují konkrétní podmínky a zaměření každé školy a rozpracovávají RVP do vlastního učebního plánu a vlastních učebních osnov. Školy budou moci mimo jiné využít i možnosti integrace vzdělávacích obsahů oborů a vlastní výraznější profilace.

2. Maturitní zkouška

Maturitní zkouška v novém uspořádání je zakotvena v zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Podle tohoto zákona budou žáci poprvé absolvovat tuto reformovanou maturitu ve školním roce 2007/8.

Organizační model reformované maturitní zkoušky vychází důsledně z několika základních principů. Jsou to: *význam školy* jako základního článku výchovně vzdělávacího procesu, požadavek *spolehlivosti a srovnatelnosti výsledků* maturitní zkoušky, *ochrana osobních údajů* a princip *demokratičnosti, transparentnosti a subsidiarity*.

2.1 Společná část maturitní zkoušky

Společná část maturitní zkoušky je prostorem pro vymezení minimálních (základních) požadavků státu na obsah a úroveň výsledků vzdělávání žáků. Stát je nárokuje od škol poskytujících střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou, a to bez ohledu na jejich typ a zřizovatele. Společná část proto má všeobecný charakter.

Společnou část lze také charakterizovat jako svorník všeobecně vzdělávacího obsahu středních škol, které jsou jinak velmi diferencované a autonomní. Ministerstvo má pravomoc určit v zákonem daném rozsahu obsah a formu zkoušek. Obsah zkoušek společné části maturitní zkoušky je vymezen v katalogích požadavků k maturitní zkoušce. Obsah a formu zkoušek ve společné části a kritéria hodnocení stanoví MŠMT. Zkoušky mají pro všechny maturanty stejnou úroveň náročnosti. obsah zkoušek se orientuje na základní znalosti a dovednosti, které mají význam pro budoucí život žáka.

Všichni maturanti, bez rozlišení typu škol, vykonají ve společné části tři zkoušky:

- a) z českého jazyka
- b) z cizího jazyka
- c) volitelnou zkoušku

Zkouška z českého a cizího jazyka se bude skládat ze tří částí:

- didaktického testu
- strukturované písemné práce
- ústní zkoušky

2.2 Volitelná zkouška

Volitelnou zkoušku si žák volí za čtyř nabízených možností, kterými jsou:

- a) matematika
- b) občanský základ
- c) přírodovědně technický základ
- d) informačně technologický základ

2.3 Profilová část maturitní zkoušky

Tato část maturitní zkoušky slouží k profilaci škol a žáků, k uplatnění jejich specifík a záměrů. Zkoušky profilové části maturitní zkoušky jsou v kompetenci ředitelů škol, ti stanovují povinné zkoušky a určují jejich formy vzhledem k potřebám školy a jejích žáků. Profilová část obsahuje 3 povinné zkoušky. Ředitel školy je při koncipování nabídky profilových zkoušek povinen respektovat profil absolventa školy. Nad rámec tří povinných zkoušek v profilové části maturitní zkoušky si žák může volit zkoušky nepovinné. Vybírá si přitom z nabídky zkoušek zadávaných školou i zkoušek zadávaných ministerstvem. Nepovinné zkoušky slouží k osobní profilaci žáka nad rámec profilace školy. Nejvýše lze skládat čtyři nepovinné zkoušky. Výsledky jsou uvedeny na maturitním vysvědčení, do celkového výsledku maturitní zkoušky se však nezapočítávají.

3. Oblast hodnocení na úrovni žáka

3.1 Celková situace

Dnešní stav je výsledkem tradičního přístupu, který odpovídal jinému pojetí vzdělávání a jiné podobě vzdělávacího systému. Evaluace byla omezována jen na některé úrovně (především žáka) a formy (téměř výlučně subjektivní). probíhající transformace české vzdělávací soustavy v uplynulých deseti letech sice zaznamenala dílčí evaluační aktivity, nepřinesla však - a ani o jeho vytvoření vědomě neusilovala - nový ucelený systém. Při celkovém uvolnění dřívější restriktivních opatření se již v polovině 90. let začalo projevovat určité rozvolnění vzdělávacího systému a následné snížení jeho efektivity.

3.2. Návrh řešení

Hodnocení v uzlových bodech vzdělávací dráhy žáků v oblasti základního vzdělávání.

Cílem je vytvořit systém evaluace vzdělávacích výsledků žáků v uzlových bodech jejich vzdělávací dráhy (na konci 1. a 2. stupně vzdělávání). Evaluace bude zahrnovat dva hlavní zdroje informací o žákovi, a to národní hodnotící zkoušku a osobní portfolio žáka. Příprava těchto nástrojů bude probíhat samostatně, z hlediska využití v pedagogické praxi se však jedná o propojené skupiny nástrojů pro zjišťování informací o žákovi. Jejich oddělování z hlediska evaluace žáka je nežádoucí, neboť směřuje k popírání účelu současné kurikulární reformy.

Osobní portfolio a výsledky národní hodnotící zkoušky budou využívány při přijímacích zkouškách na střední školy, čímž se sníží náročnost tohoto přechodu pro žáky a současně se zvýší vypovídací hodnota přijímacích zkoušek. Národní hodnotící zkouška bude zároveň jedním ze zdrojů pro evaluaci škol a celého školského systému.

Aktuální stav

1. července 2005 se konal v Poslanecké sněmovně seminář věnovaný reformě vzdělávání. Zájem byl mimořádný - zúčastnilo se přes 200 pedagogů a úředníků veřejné správy. Seminář proběhl pod záštitou Ing. Michaely Šojdové za účasti ministryně školství Petry Buzkové, předsedy školského výboru Poslanecké sněmovny a zástupců Ministerstva školství Slovenské republiky.

V debatě i v projevech se objevilo několik závažných problémů:

- Medializace smyslu transformace vzdělávání od začátku chybí. Projev, který pronesla ministryně školství na tomto semináři, měl zaznít před mnoha měsíci ve vládě, v parlamentu a ve všech sdělovacích prostředcích
- Kurikulární reforma není dostatečně finančně zajištěna ze státního rozpočtu (např. nárůst dělených hodin, volitelných předmětů, ohodnocení učitelů za kvalitní výuku a práci navíc, asistenti, školní psychologové, speciální pedagogové, nárůst nákladů na vzdělávání učitelů, modernizace vybavení, projekty ...). Vláda by si měla uvědomit, že transformované vzdělávání bude dražší než současné!
- Nebylo a není včas zajištěno systematické další vzdělávání učitelů (nejen tvorba ŠVP, ale i nové metody, zacházení s analytickými nástroji, vlastní hodnocení školy, sebeevaluace učitele ...). Nabídka je roztržštěná, mnohdy je pro školy finančně neúnosná. Mnozí učitelé dosud nepochopili cíle reformy. Asociace, agentury a časopisy nemohou suplovat stát!
- Stát by měl najít způsob, jak ovlivnit pregraduální přípravu učitelů i encyklopedičnost přijímacích zkoušek na vysoké školy.

Comenius 2.1: training basic skills teachers

- Příprava RVP pro střední vzdělávání a nové maturitní zkoušky je zcela mimoběžná. Existuje rozpor mezi obsahem zkoušky a připravovaným obsahem vzdělávání. Byly vyjádřeny obavy z předimenzovanosti obsahu a nereálnosti časového harmonogramu.
- Nemělo by docházet ke změnám podmínek v průběhu studia. Ani studenti letošních prvních ročníků středních škol neznají dosud katalogy požadavků na novou maturitu v roce 2008! Práce na ústní části maturitní zkoušky téměř nezačaly.
- Stále není shoda na obsahu RVP středního vzdělávání ani maturitní zkoušky, najít průnik různých vzdělávacích programů je obtížné.
- V zavádění jednotlivých částí reformy není rovnováha - některé věci jsou připraveny do nejmenších podrobností, o základním smyslu reformy ale neexistuje v odborné ani laické veřejnosti shoda. Změnit myšlení lidí je úkol náročný a dlouhodobý.

Transformace vzdělávání je bezesporu složitý problém, který probíhá dlouhodobě v čase. Dobře fungovat musí celý systém.